

ЦІННОСТІ І МОВЛЕННЄВА ДІЯЛЬНІСТЬ АНГЛІЙЦІВ ЯК СКЛАДНИКИ МОДЕЛІ СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ АНГЛІЙСЬКОЮ

Ганна ШИЯН,
учитель англійської мови,
Київська гімназія східних мов №1

У статті йдеться про необхідність уточнення функцій іноземної мови, про дослідження цінностей англійців та моделей спілкування. Проаналізовано підходи до формування процесу спілкування англійською на засадах цінностей англійців.

Ключові слова: культура та цінності англійців, мовна картина світу, спілкування, комунікативна компетентність, модель процесу спілкування, ситуативність.

VALUABLES AND LINGUISTIC ACTIVITY OF ENGLISHMEN AS THE COMPONENTS OF A MODEL OF STUDENTS' ENGLISH LANGUAGE INTERCOURSE. Hanna SHYIAN, English language teacher, Kyiv Gymnasium of Oriental languages №1.

The article reveals the functions of foreign language specification, the investigation of foreign values and models of speech. The aim of the investigation is to analyse Englishmen's values in the forming of the model of the English speech process. During the English lessons a great role is giving to make the acquaintance with culture and values of foreign people, whose language is taught. An important characteristic of communication is a situation. That is why a necessary part of each lesson is to make different situations which are connected with life and cultural behavior of English people.

Keywords: culture and values of Englishmen, intercourse, communicative competence, model of speech process, situation.

Постановка проблеми. Відповідно до нормативних державних освітніх документів, оволодіння, окрім рідної, кількома іноземними мовами, є вимогою часу і має стати потребою кожної людини. В останнє десятиліття все активніше дискутується проблема щодо необхідності подолання комунікативних перешкод під час навчання іншомовного спілкування за умови досягнення певного рівня сформованості культурологічної компетентності, що є продуктом діалогу культур. Відтак, людина, спілкуючись з носіями мови чи читаючи автентичні тексти, не піддаватиметься фрустрації, неприємному здивуванню чи культурному шоку. Тож *актуальність* порушеної проблеми полягає в необхідності уточнення функцій іноземної мови, у визначенні нових стратегічних напрямів процесу оволодіння нею, у перегляді шляхів і засобів навчання, а також у дослідженні цінностей англійців та моделей спілкування англійською мовою у педагогічній системі.

Мета дослідження – проаналізувати роль і значення цінностей англійців у формуванні моделі процесу спілкування англійською мовою.

Аналіз останніх досліджень. Оновлення змісту навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах пов'язане зі змінами стратегічних напрямів розвитку сучасної шкільної освіти – спрямуванням навчального процесу на вироблення в учнів життєвих, комунікативних компетентностей, що давало б можливість юним громадянам комфортно почуватися в сучасному світовому мультинаціональному просторі [3, с. 4].

Англійська як офіційна мова ООН, ЮНЕСКО, мова Інтернету, мова міжкультурної взаємодії, посідає провідне місце у глобалізаційних процесах.

Грунтуючись на положенні Ю. Караулова про «мовну особистість» як носія не тільки мовного матеріалу в системному й функціональному аспектах (мовна свідомість), І. Халєєва висунула положення про вивчення іноземної мови як формування «вторинної мовної особистості» [Там само, с. 10]. І. Бім стверджує, що комунікативна мета (розвиток у школярів умінь і навичок спілкуватися іноземною мовою) розглядається як інтегративна, зорієнтована на досягнення практичного результату в оволодінні іноземною мовою. Справедливим бачиться твердження С. Ніколаєвої, яка зазначає, що час говорити про зміст навчання іноземної мови і культури. Аналогічні підходи зустрічаємо у публікаціях Ю. Пасова, В. Редька, В. Сафонові та інших.

Комунікативні цінності англійської культури досліджували Дж. Барнс, А. Белова, М. Любимов, Е. Майол, Д. Мілстед, Дж. Паксман, Л. Рубашова та інші. Соціокультурна цінність, названа словом «*privacy*», є складовою лінгвоментальності англійців, у яких дуже добре розвинене відчуття особистої свободи і незалежності [4, с. 88]. М. Любимов стверджує, що англійські манери дихають свободою, яка є найважливішим компонентом національного характеру, в них присутнє відчуття власної гідності [Там само, с. 89].

Цінності є невід'ємною частиною відносин людини зі світом, у якому протікає її життєдіяльність і пізнання. Основною дефініцією поняття «цінності» є значущість певних реалій дійсності з погляду задоволення матеріальних і духовних потреб, інтересів людини. Це те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим. Самі цінності наповнюють сенсом існування людини і суспільства.

Сучасна заклади освіти мають готувати учнів до міжкультурної комунікації. Серед завдань – формувати міжкультурну компетентність, необхідні знання про різні народи та культури з метою уникнення міжетнічних і міжкультурних конфліктів та встановлення комфортних умов спілкування в різних сферах та життєвих ситуаціях [2, с. 10].

Завдання вчителя англійської – визначити засади моделі спілкування на уроках англійської мови на основі особистісно-орієнтованих підходів, культурологічного спрямування навчальної діяльності, що сприятиме оволодінню учнями змістом англомовної комунікативної компетентності.

Виклад основного матеріалу. У процесі міжкультурного спілкування комуніканти вступають у соціальні стосунки, які створюються в певній сфері діяльності, а потреба і бажання спілкуватися виникає в ситуації, зумовленій спільною темою вербальної взаємодії. Вибір сфер спілкування має важливе значення для подальшого визначення цілей і завдань навчання. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти визначають чотири сфери в контексті головних цілей процесів вивчення та викладання: особистісну (сферу власних інтересів), у якій суб'єкт навчання перебуває як приватна особа. Центром цієї сфери є помешкання, родина, друзі; публічну, в якій

суб'єкт навчання діє як член загальної спільноти або певної організації та виконує різноманітні види діяльності з різними цілями; професійну, в якій суб'єкт навчання виконує свої посадові чи професійні обов'язки; освітню, в якій суб'єкт навчання бере участь в організованому навчальному процесі, особливо (але не обов'язково) в певній освітній установі [1, с. 4].

Пізнаючи певні явища та процеси антропогенного середовища, дослідники створюють образи об'єктів, що вивчаються. Їх називають моделями. Моделі як спрощені образи реальних об'єктів відображають їх ключові ознаки. У зв'язку зі складною природою комунікації існує багато її моделей як узагальнених теоретичних уявлень, що відтворюють структуру і функції досліджуваного об'єкта [3, с. 32].

Міжкультурна комунікація є інтегрованою науковою галуззю, що передбачає залучення для її потреб категорій, які сформувалися в інших суміжних науках: нація, народ, етнос, ментальність, національний стереотип, прототип, архетип, символ, культурний код, національна (мовна, ціннісна, концептуальна) картина світу, концептосфера нації та ін. На відміну від інших наук для міжкультурної комунікації ці категорії є засобом виявлення і дослідження специфіки вербального і невербального спілкування представників різних національних та лінгвокультурних спільнот. Міжкультурна комунікація вивчає специфіку обміну інформацією між представниками різних націй, народів, етносів, мов усередині однієї країни чи на рівні міжнародного спілкування.

Під час добору теми культурологічного характеру для учнів старшої школи відповідно до чинної навчальної програми з англійської мови для 10–11 класів йдеться не просто про систематичну презентацію країнознавчих знань щодо країни, мова якої вивчається, а про необхідність навчити школярів сприймати іншу культуру з власних позицій. Особливої уваги під час навчання іншомовного спілкування англійською заслуговують фонові знання. Це знання реалій, прийнятних у спілкуванні в країні, мова якої вивчається. Вони диференціюються на: загальнолюдські знання; регіональні відомості; відомості, знайомі членам певної етнічної та мовної спільноти; відомості, знайомі лише членам локально або соціально замкнутої групи – у мовному плані це відповідає територіальним і соціальним діалектам; відомості, знайомі лише членам певного мікроколективу.

Важливою необхідністю при вивченні англійської мови є ознайомлення з культурою, цінностями та менталітетом англійців. Говорячи про англійців, дуже важливо знати, чим живуть місцеві жителі. Іншими словами – треба знати англійський менталітет.

Як одну з чільних рис англійського характеру слід гадати прихильність англійців традиціям. Причому, на відміну від китайського традиціоналізму, що базується на культі прашурів і китайської історії, англійці прагнуть зберегти у первісному вигляді деякі англійські ритуали і звички, а також побутові та поведінкові особливості. Загалом, усі риси характеру англійців виховуються з дитинства. Типово англійське виховання з боку може здатися

надмірносуворим. Англіїці переконані, що суворість щодо дітей більш виправдана, ніж м'якість, і в майбутньому піде їм на користь. Характерне англійське прислів'я звучить так: «Пошкодувати різку – зіпсувати дитину». Англіїці традиційно ставляться до дітей вельми стримано, формуючи у дитини звичку приборкувати свої почуття.

Справжні англійці не приховують своєї зневаги до інших націй, і тут нічого не можна вдіяти. Ця властивість закладена у них в генах, а, враховуючи рідкісний консерватизм англійців, годі навіть пробувати. Крім усього іншого, характерною рисою англійської нації є мова. З об'єктивних причин англійська стала унікальним наднаціональним засобом міжкультурної комунікації. У цьому неважко переконатися, побувавши на міжнародних конференціях, виставках або у звичайній туристичній поїздці.

Формування комунікативної компетенції засобами англійської мови можливе за умови моделювання у навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, які виникають у різних сферах життя і стосуються різних тем. Тобто, предметно-змістовий план іншомовного мовлення учнів під час навчання зумовлюється темою, ситуацією і сферою спілкування, які виступають ще одним компонентом змісту навчання.

Організувати ж процес навчання, як модель процесу спілкування, означає змоделювати лише основні, принципово важливі, суттєві параметри спілкування, до яких належать: особистісний характер комунікативної діяльності суб'єкта спілкування; взаємини і взаємодія мовленнєвих партнерів; ситуації як форми функціонування спілкування; змістова основа процесу спілкування; система мовленнєвих засобів, як слід засвоїти для забезпечення комунікативної діяльності в ситуаціях спілкування; функціональний характер засвоєння і використання мовленнєвих засобів; евристичність (розмаїття зв'язків, що забезпечують динаміку мовлення і гнучкість у використанні мовленнєвих засобів) [2, с. 21].

Під час проведення уроків англійської мови в 10–11 класах, для оволодіння учнями іншомовним матеріалом, значна роль приділяється не лише засвоєнню знань, умінь і навичок, а й ознайомленню гімназистів з культурою та цінностями англійців. Спілкування людей в реальному житті відбувається завдяки виникненню потреби в реалізації певного комунікативного наміру, досягнення або недосягнення якого визначає результат мовленнєвого спілкування. У ході спілкування комуніканти виступають як носії певних соціальних стосунків, що виникають в тій чи іншій сфері діяльності і реалізуються в конкретних мовленнєвих ситуаціях.

Ознайомлення з менталітетом англійців відбувається під час вивчення таких тем: «Свята та традиції англійців», «Учень в англомовному світі», «Людина і світ», «Англія», «Подорож по Англії», «Стиль життя», «Молодіжна культура», «Особистісні цінності англійців», «Англіїці в контексті європейських цінностей» та інші.

Окрім уроків, одним з ефективних чинників для створення умов розвитку полікультурних компетентностей старшокласників слугують тренінги,

семінари, діяльність клубів друзів Великої Британії, тематичні вечори-зустрічі з англійцями, виставки, діяльність секцій «англійська мова», фестивали англійської мови, тематичні екскурсії-подорожі до Великої Британії тощо.

Саме в позанавчальній діяльності учні не просто відтворюють усе те, що засвоїли в процесі навчання, а саме невимушене неформальне спілкування, вільний вибір форм і засобів діяльності, використання їх на власний розсуд, учні розвивають та доповнюють свої полікультурні знання й навички, удосконалюючи полікультурну компетентність. Практична діяльність учнів стимулює їхню пізнавальну активність, вимагає наявності певних теоретичних полікультурних знань, стимулює процес навчання англійської мови.

Дослідно-експериментальна робота нашої гімназії на всеукраїнському рівні за темою «Реалізація інноваційної моделі розвитку культурно-мовних та морально-громадянських цінностей учнів» відкриває широкі можливості для розвитку ціннісно-сміслових орієнтацій, полікультурних компетентностей учнів на основі розроблення нового змісту іншомовної освіти на аксіологічних засадах, на основі компетентнісного, системного, особистісно орієнтованого підходів.

Висновки. Досліджуючи основні цінності англійців, їхні традиції, культуру, менталітет, ми розглянули сутність поняття «модель спілкування» та його використання на практиці. Зроблено висновок, що принцип комунікативності є провідним методичним принципом, який сприяє успішному досягненню головної мети навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах – навчити учнів здійснювати іноземне мовленнєве спілкування в межах засвоєного навчального матеріалу на основі вивчених іноземних цінностей. Принцип комунікативності передбачає побудову процесу навчання іноземної мови як моделі процесу реальної комунікації. Комунікативні ситуації, що використовуються у навчанні іноземної мови, мають моделювати типові ситуації реального життя у відповідній сфері спілкування. Принцип комунікативності зумовлює переважне використання комунікативних вправ у процесі вправлення.

Модель процесу спілкування англійською формується на основі взаємопов'язаного мовленнєвого, соціокультурного та англомовного розвитку учнів відповідно до їхніх вікових особливостей та інтересів на кожному етапі оволодіння іноземною. Неможливим також є розвиток комунікативної компетентності без відповідних соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум і сприяють її соціалізації у новому для неї суспільстві.

Література

1. Бех, П. О. Концепція викладання іноземних мов в Україні [Текст] / П. О. Бех, Л. В. Биркун // Іноземні мови. – 1996. – №2. – С. 3–8.
2. Манакін, В. М. Мова і міжкультурна комунікація : навч. посіб. [Текст] / В. М. Манакін. – К. : ВЦ «Академія», 2013. – 288 с.
3. Редько, В. Г. Засоби формування комунікативної компетенції у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія [Текст] / В. Г. Редько. – К. : Генеза, 2012. – 224 с.

4. *Сергієнко, К. П.* Лінгвокомунікативні цінності української та англійської культури [Текст] / *К. П. Сергієнко* // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – К. : Міленіум, 2016. – Вип. 248. – 202 с. – (Серія «Філологічні науки»).